

Izhaja
10. in 25. dne
vsakega meseca.

Stoji za
celo leto 3 gld. —
pol leta 1 „ 60
četrt „ — „ 80
(Posamezne štev.
15 kr.

Oznaniła
ikrat natisnena
od vrste 15 kr

Naročnina,
oznaniła in reklamacije
pošiljajo se

upravnistvu
v Maribor.

Odprište rekla-
macije so
poštne proste.

POPOTNIK.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Spisi in dopisi
pošiljajo se
urednistvu
v Maribor,
Reiserstrasse 8.

Pismom,
na katera se želi
odgovor,
naj se pridene
primerna poštna
znamka.

Na anonimne do-
pise se neoziramo

Nepraznovana pisma,
se ne sprejemajo.

Roko isci
in na
vse praznovane knjige
se ne vračajo.

Spomenica

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“, tičoč se preosnove ljudskošolskih
čitank. *)

Visoko c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje!

Dognana resnica je, da naše učne knjige, zlasti pa naše čitanke ne ustrezajo več
vzvišenemu namenu ljudske šole ter da so nujno potrebne temeljite preosnove. To je v
teku zadnjih let učiteljstvo dokazalo v raznih uradnih konferencajah, pa tudi z mnogimi
članki v svojih strokovnih listih.

Zadnjič je to važno vprašanje razpravljalo slovensko učiteljstvo dne 17. avgusta
1894 v Gorici pri glavnem zborovanji „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“, v kateri
je združenih 30 učiteljskih društev iz vseh slovenskih pokrajin z nad 1600 člani.

Bodi nam dovoljeno, da iz dotičnih obširnih obravnavanj tičoč se sedanjih čitank
navedemo le te-le glavne točke:

A. Nedostatki gledé na razvrstitev tvarine v posameznih delih čitank z ozirom na različne vrste šol.

a) Čitanke ne odgovarjajo uredbi naših šol z ozirom na 1-, 2-, 3-, 4- in 5-razred-
nice in tudi ne za celo- ali poldnevni pouk. Tako je n. pr. „Začetnica“ za jedno leto
preobširna, za dve leti pa ima premalo tvarine. „Drugo berilo“ se nič ne ozira na
dvoletni tečaj 2. oddelka nižje skupine jednorazrednice ali nižji oddelek 2. razreda dvo-
razrednice. — „Tretje berilo“ ima za vse ostale letnike jedno- in dvorazrednice pre-
malo etične tvarine; tudi se otroci naveličajo berila, kojega rabijo celih 3—5 let
Vzamimo n. pr. še trirazredno šolo. Tukaj se navadno rabi v I. razredu „Začetnica“,
v II. razredu „II. berilo“ v III. razredu pa „III. berilo“. Ker pa je sedanja izdaja
čitank celotna še le v 4 delih, nima učitelj v III. razredu prilike brati nobednega berila,
ki bi se naslanjalo na predpisano učno gradivo osobito gledé na zemljepisje, deloma tudi
ne na druge realistične predmete. Da bi v 3. razredu rabili dvojje čitank (III. in IV.)
temu pa nasprotuje visoka cena vsakega dela in pa pomanjkanje časa, ker bi v tem slu-
čaju moral imeti vsak oddelek svojo različno čitanko in bi se v tem predmetu tudi mo-
ral vsak posebej poučevati.

b) Knjige so zato, ker so brez potrebe preobširne, tudi predrage (n. pr. „Začetnica in
„IV. berilo“).

*) Sprejeta soglasno v odborovi seji v Celji 30. majnika 1895.

B. Nedostatki z ozirom na vsebino posameznih delov.

Učna tvarina v raznih čitankah ni porazdeljena tako, da bi odgovarjala učnim načrtom za posamezne razrede, skupine in oddelke. Tako n. pr. ima a) Miklosičeva „Začetnica“ za 1. šolsko leto premalo početnih vaj v čitanju z ozirom na posamezne besede in kratke stavke, — prehitel prehod v daljše stavke in odstavke, — preveč daljših sestavkov. Isto velja tudi o Razingerjevem in Žumerjevem „Abecedniku“.

b) „Drugo berilo“ ima preveč takih prirodo opisnih sestavkov, koji bi bili bolj na mestu v „Tretjem berilu“. Prirodo opisni sestavki bi bolje ugajali v 6. šolskem letu. Isto tako ne spada semkaj tudi večina zemljepisnih in zgodovinskih slik. Otroci ne morejo niti brati n. pr. sestavka „Celje, za časa Rimljanov Celeja“, ker mrgoli v njem previsokih števil, s kojimi se učenci na tej stopnji v računstvu še niso seznanili. Sploh se nahajajo v mnogih berilnih spisih pojmi, kateri se po učnih načrtih morajo razjasnjevati še le na višji stopnji. — Razinger-Žumerjevo „Prvo berilo“ urejeno je le za jedno in sicer za 2. šolsko leto.

c) V „Tretjem berilu“ je preveč nakupičenega sistematično sestavljenega zemljepisnega in zgodovinskega učnega gradiva, ki se prilega morda srednješolskim, nikakor pa ne ugaja ljudskošolskim razmeram. — Za spise nima nikakih vaj.

č) „Četrto berilo“ je preobširno in „presrednješolsko“ ter se sploh mora smatrati bolj realistična učna knjiga nego li čitanka, zlasti ker ji manjka primerno število etičnih beril.

d) Čitankam manjkajo slovnični dodatki. Dodatek v „Drugem berilu“ je presistematičen in preobširen ter za šole, v katerih ostajajo učenci po dve leti v isti skupini za kolobarjenje nerabljev.

C. Nedostatki gledé na unanost.

a) Knjigam se oblika pri novih izdajah brez potrebe spreminja, vsled česar se strani raznih izdaj ne vjemajo, kar povzročuje v šoli pri iskanju sestavkov zmešnjave. Razun tega se

b) nahaja v knjigah — zlasti v novih izdajah — ogromno mnogo tiskovnih, slovničnih, stilskih in celo stvarnih napak, kar učitelja zelo zadržuje, učence pa moti. Opozorjamo v tem oziru na lanske dotična poročila štajerskih okrajnih učiteljskih konferencij zlasti one za okraje Maribor (okolica), St. Lenart in Slov. Bistrica, odnosno predsednikov teh konferencij.

Iz navedenega je jasno dovolj, da naše sedanje čitanke nikakor ne odgovarjajo pedagoškemu načelu: „Za učence je najboljšo komaj dobro“ — pa tudi ne nalogi, katero ima čitanka z ozirom na občni napredek v pedagogiki zlasti pa v metodiki, namreč, da služi le

I. jezikovnemu pouku in sicer

1. umevanju jezika

a) po vsebini (bralni pouk po raznih smerih),

b) po obliki (gledé na slovnico).

2. Uporabljanju jezika

a) pri ustnem izražanju (pripovedovati — podavati),

b) pri pismenem izražanju (spisje), in

II. Blaženju srca:

1. v нравnem (etičnem),

2. lepoznavanskem (estetičnem) oziru, nikakor pa ne v prvi vrsti za podlago realnemu pouku.

Ljudskošolska čitanka nikakor ne sme biti takorekoč enciklopedija vsega znanstva. V njo ne spadajo obširne razprave realistične vsebine (zgodovinske razprave, kakoršne so v zgodovinskih učnih knjigah, ali zemljepisne razprave, v katerih se samo zemljevid opisuje z besedami (primeri naše III. in IV. berilo); dalje prirodopisne črtice o stvareh, katere spoznava učenec mnogo bolje v prirodi sami, konečno opisi prikaznij, aparatov ali strojev in poskusov, katere vendar opazuj učenec sam itd.). Naloga realnih beril v čitanki ni in ne sme biti, poučevati o predmetu, ampak njih namen bodi, **izpodbujati domišljijo, zbuditi zanimanje do predmeta, ogrevati čustvo, skratka, oživljajo naj pouk v realijah.**

Zahteva, da se vrši pouk v realijah na podlagi čitanke, je pač povsem nesrečna. Kajti razumevati se mora in se tudi v istini razumeva večinoma tako, da je učitelj pri izbiranju gradiva v prvi vrsti navezan na predmete, obravnavane v čitanki, kakor tudi na način obravnavanja. Ker pa metodika po pravici zahteva, da se mora pri izbiranju snovi — zlasti na srednji stopnji — ozirati v prvi vrsti na krajevne razmere (šolski kraj in njegovo okolico, prirodo ožjega domovališča, bajke in zgodovinske pripovedke domovine itd.), da se zamorejo pozneje na podlago predstav, pridobljenih po neposrednem naziranju graditi pri nadaljnjem pouku bolj tuje predstave in pojmi, se more tej važnej zahtevi tem manj ustreči, ker čitanka ne more biti sestavljena le za jeden šolski okraj, da, še celo za posamezne kronovine ne, ampak za vse slovenske pokrajine, katerih razmere pa so v tem oziru dokaj raznovrstne in različne. Še bolj pa škoduje pouku, če je učitelj prisiljen prilagoditi se čitanki gledé na obravnavanje snovi. Vsled tega učitelju ni mogoče prirejati pouk doumljivosti otrok, ne more se nikakor ne ozirati na posebno obzorje učencev, njih jezik, na stanje in razmere kraja in občine.

Posebna okolščina, ki bistveno oškoduje vseh jezikovnega in realnega pouka vsled priklopanja slednjega čitanki, se mora pa še posebno povdarjati. Recimo, da se učitelj, kakor je njegova dolžnost, vestno pripravlja za vsako uro ali lekcijo, da najprej obravnava prosto v obliki, primerni mišljenju in obzorju otrok in v jeziku, katerega so učenci vajeni. A potem mora vendar, da vstvari zvezo s čitanko, čitati, oziroma zapovedati, da se čita dotično berilo. Učenci pa sedaj ne najdejo v čitanki privajenega jezika, ne jezika življenja in naroda, ampak konvencionalen, šolski jezik — znanstveni jezik — katerega ne umejo, kateri jih ne ogreva.

Vkljub temu se oklepajo učenci pri nadaljnjih ponavljanjih jezika knjige, katere besedilo si kmalu zapomnijo. Tako se oškodujejo vspehi prejšnjega pouka, pouk postane mrtev verbalizem, vsled česar kmalu izgine iz šole zanimanje, pazljivost in veselje do učenja.

Stvar bode pa še slabše iztekla tam, kjer se učitelj odreče natančnemu pripravljanju in torej tudi prostemu obravnavanju predmeta ter omeji svoje delovanje na to, da brez pomoči nazoril le verbalno razlaga besedilo čitanke.

Da nasprotuje tak pouk vsej didaktiki in metodiki ter se postavlja vsem načelom naravne, razvijajoče in duh izobraževalne poučne umetnosti po robu, pač ni treba še dokazovati. A sedanje čitanke s svojimi opisovalnimi, realistiškimi berili omogočijo tako postopanje in zahtevajo, naj se poučuje v realijah na njihovi podlagi, da, sedanje čitanke vabijo celo k takemu pedagoškemu detomoru. Ravno s tem pa se odpirajo didaktičnemu materijalizmu vrata na stežaj! In ker slovensko učiteljstvo tega ne more odobravati, mora se izreči proti temu, da bi čitanka z naprej bila podlaga realnemu pouku.

D. Kakšne naj bodo naše čitanke.

Z ozirom na tukaj rečeno in na više zgorej označeno nalogo je zbrano slovensko učiteljstvo izvajalo naslednje splošne zahteve do čitanke:

1. Navadno razdelitev čitank v nraven in realen del je opustiti.

2. Da izvršuje čitanka svojo nalogo z ozirom na jezikovni pouk, moramo zahtevati:

a) da bodi vsako berilo po obliki in vsebini popolnoma brez hib;

b) jezik beril (posamezni izrazi, besedne oblike, stavkov sestav) bodi primeren izurjenosti učencev dotične stopnje v jeziku, tako da se na napredujočih stopnjah tudi na jezikovno stran zahteva več od učencev; tako je tudi omogočeno tesno spajanje slovniškega pouka v čitanki.

c) Da je mogoče opirati se pri spisji na čitanko, obsegaj čitanka tudi vzorce raznih izraževalnih oblik (pripovedk, opisov, primer, pisem itd.), ki se obravnavajo na dotični stopnji pri spisnem pouku.

3. Gledé na bralno snov se naj ozirajo berila na tvarino, katero morajo učenci znati na dotični stopnji, in na njih duševno zrelost.

4. Berila je preiskati po njih npravni in lepoznavski vrednosti. Gledati je zlasti, so li vse npravne ideje, za katerih shvatanje so učenci dotične stopnje dovolj zreli, predočene po primernih berilih. Tako se omogoči, da obsega čitanka v svoji celoti skupino vseh npravnih idej, katerih se naj v šoli navzamejo otroci.

5. Vsa samo poučljiva berila realistiške vsebine je izločiti in nadomestiti jih s takimi, ki oživljajo realni pouk, vzbujajo domišljijo, delajo predmet zanimljiv in blažijo srce.

6. Pri izbiranju beril ozirati se je zlasti na taka, ki se nanašajo na avstrijske razmere, ako so dovršena, in jih je zajemati po možnosti iz zaklada narodnega slovstva. Ta zahteva utemeljena je z ozirom na gojitev domoljubja.

E. Predlogi.

Pokorno podpisani odbor kot tolmač želja slovenskega učiteljstva v tem oziru usoja si gledé na označene zahteve ljudskošolskih čitank predlagati:

1. Čitanke naj se sestavijo za vsakovrstne ljudske šole po učnih načrtih.

2. Za višje kategorije ljudskih šol naj bodo veščelna: vsak razred imej svojo čitanko! Za jedno- in dvorazrednice (teh je največ), bodite čitanki za drugo in tretje, ter četrto in peto leto, tako sestavljeni, da je njih tvarina razdeljiva v dva imenična letna tečaja.

3. Knjige naj ne bodo preobširne; cene nizke.

4. Ime „Odrešenikovo“ — „Jezus“ imej svoje častno ime v naših berilih. Saj mladina naša pripada celokupno eminentno katoliškemu narodu. Ni treba torej, da imajo naše knjige interkonfesionalen značaj.

5. Sestavljanje čitank za slovenske ljudske šole blagovoli visoko c. kr. ministerstvo urediti tako, da bode vse slovensko učiteljstvo imelo priliko pod vodstvom odličnega strokovnjaka sodelovati. „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ usoja si v tem oziru obračati pozornost vis. c. kr. ministerstva na ravnatelja c. kr. učiteljišča v Mariboru, v katerega ima zaupanje, da bi to nalogo srečno rešil.

6. Berila naj pospešujejo posebno verski, patrijotični, narodni, estetični čut, sploh čustva za vse, kar je blago in dobro. Zato naj imajo čitanke dovolj etičnih, estetičnih osobito tudi pesniških proizvodov, ki naj blažijo mladini srce.

7. Naj se skrbi za čist jezik, velik in korekten tisk, dober papir. Vezava bodi trdna.

8. Berila, naslanjajoča se na domovinoznanski pouk, morala bi biti v različnih izdajah za posamezne pokrajine različne.

Končno stavi pokorno podpisani odbor ponižno prošnjo:

Visoko c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje blagovoli predstoječo spomenico „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ uvaževati ter z ozirom na nujno potrebo moderni

pedagogiki in napredovalni metodiki ustrezajočih čitank ukreniti, kar se mu zdi potrebno, da se želji učiteljstva v blagor in korist šolstva ustreže.

V Krškem, 30. maja 1895.

Za odbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“:

Armin Gradišnik s. r.,

t. č. I. tajnik.

Ivan Šega s. r.,

t. č. II. tajnik.

Iv. Lapajne s. r.,

t. č. I. podpredsednik.

s. r.,

t. č. II. podpredsednik.

Leposlovje — izobraževalna sila.

Profesor Janko Košan.

(Dalje.)

Še pred nekaj leti premljevala se je na srednjih šolah — žalibog premljeva se tu in tam še sedaj — slovenska literarna zgodovina, kakor se uči srednješolska mladina občne povestnice. Podajali so se nadrobni životopisi imenitnejših, pa tudi malovažnih pisateljev, popolni naslovi njih slovstvenih del, k večjemu še kratki posnetki iz njih ter pomanjkljive kritike, terjale so se strogo letne številke: vse to je bila in je še učna tvarina. Ali jela se je tudi pri nas pedagoška vest vzbujati in svoj glas pozdigovati, da se morajo tudi tu stvari same pokazati, preden se o njih govori ter dobro premišljena in utemeljena sodba izreče. Res je, da se v slovenskih urah nekaj čita, toda vse premalo. Preglej izvešča srednjih šol v slovenskih pokrajinah in uveriš se, da imamo prav. Razun tvarine, ki se nahaja v čitankah, čitalo se je šolsko leto 1893/4. izmed obširnejših klasiških proizvodov v 4 ali 3 višjih razredih po jedno, na 4 zavodih po dve delci (Prešernove poezije ali Jurčičev „Deseti brat“ ali dr. F. D.-in „Pegam in Lambergar“ ali Pajkove „Izbrane narodne srbske pesni“ ali Mažuranič-eva „Smrt Smail Čengić-age“). Ostalo se pripušča privatnemu čitanju učenčevemu. Vsakdo pa ve, kolike vrednosti da je učenčevo čitanje, kojega natanko ne nadzoruješ. Če pomislimo, da je slovenski dijak itak bolj obložen z vsakdanjim delom nego nemški součenec, da se razun tega ima še ukvarjati s privatnim poukom, vprašali bomo čudeč se, kako naj se vtopi v visoke misli, kako naj se uda mogočnemu čuvstvu, ko je že utrujen od vsakdanjega opravila, ko se mu nič prav ne ljubi, ko nekako težko misli in mu tudi glava tam odreče, kjer naj bi najbolj pokazala svojo moč in silo. Hlastno pogoltne jedno stran za drugo, celo vsebino, a njegova ušesa ne čutijo blagoglasja jezika, njegov jezik se ne giblje; tako nemo čitanje pa prezira govorni naglas, torej tudi učenec ne more prav razumeti, kar je čital. In vendar, prebravši knjigo, trdi, da jo je „čital“.

Vsak to ve iz lastne izkušnje. Čuvstvo, mladenčeva najmočnejša dušna sila, spava mirno spanje. Naj nihče ne ugovarja, da smo pri vsem tem slovenske pesniške umotvore s pridom „čitali“ in se za nje navduševali. Kdor poučuje slovenščino, ta dobro ve, kako malo zanimanja je dostikrat pri učencih, zlasti v višjih razredih za najbolj navduševalna, srea v nemajoča mesta. Ta žalostna prikazen izvira od tod, ker se čuvstvo premalo goji. Celoposlopje srednješolskega pouka zgrajeno je na temelji Baconove modre besede: „Znanje je moč“. Različni predmeti se kosajo, kateri bode več in prej različnih znanostij natlačil v mlade glave; skrbi se dandanes preveč za razvitek uma, skrbi se samo za glavo, a zanemarja se srce. Po pravici je zagnal Stritar*) svoj glas svareč po deželah: „Gorje vam, narodi, ako boste vedno le mislili in mislili, preudarjali,

*) Zbrani spisi. IV. zvezek, str. 434.

umovali in modrovali; ako bodete mlademu rodu svojemu le možgane vadili in urili, a ne gojili, mečili in blažili sreč! Glava je samopašna, odkod pride vam potem sočutje, usmiljenje, bratoljubje, in brez tega kaj bode človeštvo? Glava polna, prazno srcé; kadar bode to splošno, nič dobrega ne more priti. Vsak záse, vojska vseh zoper vse, novo še hujše divjaštvo!“

Jedno najsilnejših sredstev, ki blaži srcé, pa je baš pouk materinščine, zlasti pa pouk narodne slovstvene zgodovine. Uspeli imenovanega pouka pa ni samo odvisen od tega, da se mnogo čita, da se z zbranim duhom čita, ampak tudi da se glasno čita. To je jasno, ko beli dan. Čuvstvo, kojega ne izrazuje jezik, je liki zvon, ki se prosto majati ne more. Kakor nas miloglasno zvonjenje zvonov prijetno prešinja in spreletava, tako nas prevzemlje čuvstvo še le tedaj, ako se da čutom vsa pravica, katera jim gre. Na to se premalo gleda v naših šolah. Glas se ne razvija, uho ostaja gluho in jezik okoren.*) Da pa ta nedostatek odpravimo, treba je časa, mnogo časa. Od kod naj ga jemlje slovenski pouk? O estetiškem in zgodovinskem razlaganju leposlovnega umotvora se še govoriti ne drznemo. Tudi takšno razlaganje potrebuje dosti časa. Kje naj ga najde učitelj pri teh slovenščini tako pičlo odmerjenih učnih urah?

Organizacijski načrt (Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich. Wien, 1849.) odrejuje slovanskim jezikom, torej tudi slovenščini**) na gimnaziji za I. in II. razred po štiri ure na teden, za III. in IV. po tri, za V. po dve, za VI.—VIII. po tri, skupaj 25 ur. Temu učenemu načrtu se najbolj približuje učni načrt na ljubljanski višji realki, kjer je odkazanih v I. in II. razredu po štiri tedenskih ur, v III. in IV. po dve, v V.—VII. po tri, skupaj 21 ur; na vseh drugih srednjih šolah menjava število slovenskih ur tedenskih med 16—20. Skrajni čas je, da se ta neopravičena razlika odstrani. Terjajmo odločno, da se število ur za slovenščino „to siroto prepeljušico, pozabljeno v kotu“, zlasti v višjih razredih pomnoži, kakor je dostojno predmeta, ki je drugim omikanim narodom najvažnejši!

Čuditi se moramo, da držijo slovenski učitelji srednjih šol roke križem in gledajo mirnega srea, kaka krivica se godi predmetu, na katerega bi morali prav za prav paziti, kakor na punčico svojega očesa. Shajajo se redno vsako leto društveniki „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ ter se posvetujejo o ljudskošolskih in stanovskih zadevah, zbirajo se na Dunaji redno nemški srednješolski učitelji v posvetovanje, in na njih predloge ozira se celo visoka naučna uprava; le slovenski učitelji srednjih šol molčé. Ali bi ne bilo času in okolščinam primerno, da se skliče — recimo vsako drugo leto — shod slovenskih profesorjev, kjer bi se posvetovali in razgovarjali o raznih, zlasti slovensko-utrakvističnih paralelk tičočih se vprašanjih? Ljubljanski gospodje tovariši naj prvi kaj ukrenejo in svoje nasvete stavijo; njih pozivu odvezalo se bode za gotovo potrebno število udeležencev. Taki shodi so tem bolj potrebni, ker nimamo nobenega strokovnega lista, kjer bi razpravljali zadeve, ki se tičejo izključljivo slovenskega srednješolstva.

Slovenci smo pa še v drugem oziru zaostali gledé na pouk našega materinskega jezika, posebno gledé na pouk slovenskega slovstva. Milo se mora storiti slovenskemu učitelju, ko vidi, kako izvrstne, s potrebnim tolmačem opremljene šolske izdaje nemških klasikov (Graeser-jeve, Hölder-jeve in Freytag-ove) so nemškemu učencem v višjih razredih na razpolaganje; a kaj naj učitelj slovenščine da slovenskim učencem v roke? Saj še našega največjega pesnika Prešerna nimamo primerne izdaje; prva izdaja leta 1847. in druga

*) G. Weitzenböck. Zur Reform des Sprachunterrichtes. Nebst einem Anhang über die österreichische Realschule. Wien, 1888, str. 7 in 8.

**) Lehrplan für die slavischen Sprachen als Muttersprachen str. 145 in 146.

leta 1866. pa se, vsaj na štajerskih srednjih šolah rabiti ne smete, češ da niste od višjih šolskih oblastev potrjeni. Preostaje nam še Cegnarjeva „Babica“ in nekaj Jurčičevih romanov, katere si dijak omisliti more, ker so po ceni. Britko pa pogrešamo cenejših šolskih izdaj obširniših del našega Levstika, Stritarja in Erjavca ter izbranih Gregorčičevih in Aškerčevih pesnij, ki niso natisnjene v srednješolskih čitankah. Lastiti se smemo tudi klasiških del drugih slovanskih narodov, pa le po izbornih prevodih, kakor se lastijo n. pr. Nemci Shakespeare-ja. Ozirati se nam bo zlasti na narodno slovstvo srbsko, ki je pravi biser slovanskega epskega pesništva sploh; „saj je le-to najsorodnejše našemu narodnemu slovstvu in — kar je prva reč — pristnejše in manj pokvarjeno nego naše“. V tem se tudi ujemamo z že više omenjenim „organizacijskim načrtom“, ki pravi v kratkem navodu o pouku slovenskega jezika stran 151: „Unter den andern slavischen Sprachen verdient am entschiedensten die illyrische, als die zunächst verwandte, Berücksichtigung, daher einige Lesestücke aus Gundulič, Palmotić, Georgić in die Sammlung aufzunehmen sein möchten“. — Tudi Funtekov prevod Baumbach-ovega „Zlatoroga“ se ne sme izključiti, ker je skoro že naroden umotvor, katerega, kakor Cegnarjeve „Babice“ še premalo izkoriščamo.

Prva skrb slovenskih šolnikov bodi torej za zdaj pred vsem na to obrnjena, da priborimo slovenskemu pouku potrebno število šolskih ur ter oskrbimo našej mladini ravno tako potrebnih šolskih izdaj slovenskih klasikov!

(Dalje sledi.)

Najvažnejši poskusi v pojasnenje prirodoslovnih beril II., III. (IV.) čitanke.

Piše Ernst Slanc.

(Dalje.)

Kakšen mora biti poskus?

1. Jednostaven, da otrokove pozornosti ne moti postranska nebitvenost.
2. Zvršiti se mora pravilno pred učenci. Da se to učitelju posreči, ohraniti mora učitelj aparate v dobrem stanu in vedno poskus napraviti sam, predno se ga loti v šoli.
3. Poskus mora primeren biti, da se dotični zakon dà iz njega izvajati.
4. Pred poskusom treba je učencem orodje natanko pokazati in razložiti, da povod učinka lažje razumejo. — Dobro je tudi, da se črtežni obrisi fizikalnih aparatov, posebno onih delov, kateri so skriti ali pa umetno sestavljeni, na šolsko tablo narišejo.

108. Razširjanje toplote. (III. b.)

Poskus *a)* Držimo iglo v plamen! Toplota se pomika vedno dalje, od delca do delca. Kmalu se bode vsa igla tako ogrela, da ne bode več moči držati je.

Poskus *b)* Držimo lesen klinček v plamen! Ta gorí že na jednom konci, a na drugem ga še vedno prav lahko držimo.

„Toplota se po telesu razširja ali prevaja. Prevajanje toplote ni pri vseh telesih jednako hitro. Zato razločujemo telesa v dobre in slabe prevodnike toplote.“

Poskus *a)* Kovinska kroglica pade skozi obroč. Ako pa razgrejemo kroglico, tedaj obtiči na obroči.

Poskus *b)* Steklена cev je na jednom konci razširjena v kroglo. (Steklen balon). Napolnimo kroglo in tudi cev nekoliko z barvano vodo! Razgrejmo kroglo nad plamenom! Videli bomo skoro, da se tekočina vzdiguje.

Poskus c) Goveji ali svinjski mehur se z nitjo dobro zaveže. Ako se mehur drži nad plamenom ali nad gorko pečjó, napne se.

„Toplota razteza tedaj trdna, kapljiva in plinova telesa“.

Pri zadnjih treh poskusih se tudi prepričamo, da se telo zopet skrči, kedar se ohladi.

109. Toplomer. (III. b.)

„Toplota telesa razteza, mraz jih pa skrči“.

Popis toplomera.

Poskus a) Postavimo kroglo toplomera v tajajoči se led!

Živo srebro se ustavi pri nekej točki, katero se zaznamva z ničlo (0).

Poskus b) Krogla toplomera se postavi v vrelo vodo!

Živo srebro se vzdiguje v cevi do neke točke, katero zaznamvamo s številko 80, 100, 212.

(Zadnji poskus se mora previdno napraviti, da ne počí steklena cev ali bunčica.)

110. Zrak. (III. b.)

1. Kislec.

Poskus a) Vzame se retorta, v katero se da klorkalij.

Retorta je v tesni zvezi s cevjó, katere vpognjeni konec sega pod odprtino mostiča v pnevmatično posodo. Na mostiču je z vodo napolnjena, narobe obrnjena kupica. — Če razgrevamo retorto, začnejo se v kupici vzdigovati zračni mehurčki, a potem napolni se kozarec s kislecem.

Pri tem poskusu paziti je, da ne nastane nevarna eksplozija.)

Poskus b) Tleča treska ali goba zgori v kislecí z jasno svetečím se plamenom. — Tenka železna žica, ki je na jednom konci razbeljena, zgori v kislecú popolnoma in siplje krasne iskre.

„Kislec pospešuje gorenje“.

2. Dušec.

Poskus a) Pomaknimo opognjen zvež tako pod vodo, da molí na jednom konci iz vode! Na ta konec pritrdimo nekoliko pavole, pomočene prej v vinski cvet in zažgimo jo! Na pavolo postavimo kupico tako globoko, da so robovi pod vodo.

Kmalu ugasne plamen, a voda se v kupici vzdigne tako, da napolnjuje jedno petino kupice. Peti del zraka se je torej pri izgoru uporabilo in sicer kislec; štiri petine zraka je ostalo in ostalina je „dušec“.

Poskus b) Zvež se previdno potegne iz vode in kupica z vodo se zatvori s stekleno ploščico ter obrne.

V tem plinu luč ugasne in žival se v njem zaduši.

„Dušec duši gorenje“.

111. Zračni tlak. (III. b.)

Poskus a) Kupica se napolni z vodo; položimo na njo list, na list pa roko! Obrnimo kupico — papir se kupice drži.

Poskus b) Vtaknimo v vodo ozko stekleno cev, ki je na obeh koncih odprta in zamašimo zgornji konec s prstom! Voda ostane v cevi.

Poskus c) Natega. Ako vtaknemo spodnji konec ceví v tekočino ter zrak izsrkamo, napolni se vsa natega z vodo. Ako zamašimo zgornjo odprtino s prstom, tedaj ne teče voda iz natege.

Poskus č) Zavita natega. Krajši krak natege postavimo v vodo, pri daljšem se zrak izsrka! Voda teče sama skozi natego in sicer tako dolgo, dokler je odprtina

daljšega kraka nižja nego površina vode. Ako je gladina v drugi posodi, v katero smo vodo spustili v jednaki visokosti z vodino gladino v prvi posodi, neha preliv.

„Zgornje zračne plasti tiščijo na spodnje ter jih stiskajo. Ta spodnji stisnjeni zrak pritiska enakomerno na vse strani“.

66. *Pumpa sesalka. (IV. b.)*

Poskus a) Priprosta ročna brizglja. Imamo na obeh koncih odprto cev, v cevi premičen bat. — Porinemo spodnji konec cevi v vodo! Ako bat kvišku vzdignemo, se cev pod batom z vodo napolni; če pa bat v cevi porinemo proti spodnjemu koncu, brizglja voda iz cevi.

„Zrak pod batom se je raztegnil, zunanji zračni tlak pritiska krepkeje na vodo. V drugem slučaju notranji močnejši tlak potisne vodo iz cevi.“

I. Sesalni smrk ali sesalka.

Popis. Črtežni obris na šolski tabli. — Poskus!

II. Heronova buča.

V steklenici je voda. Skozi ozko cev piha se v steklenico zrak; vsled tega stlači se zrak nad vodo. Kedar se pihati jenja, žene tlačeni zrak vodo skozi cev.

III. Tlačilni smrk ali tiskalka.

Popis. Črtežni obris na šolski tabli. Poskus!

S to pripravo se spravi voda višje in sicer tako visoko, kakor to sila dopušča, katera goni bat gor in dol.

IV. 113. Gasilna brizglja. (III. b.)

Popis. Črtežni obris na šolski tabli. Vetrenik je tukaj prav za prav — heronova bučka.

114. *Voda. (III. b.)*

To berilo se razlaga brez poskusov po opazovanji.

115. *Kuhanje. (III. b.)*

Poskus a) Steklenica za kuhanje, v katero se nekoliko vode nalije, postavi se na plamen.

Vzdigujejo se najprej zračni mehurčki. Ko se voda bolj segreje, vzdigujejo se z dna posode večji mehurji. Ti mehurji so vodena para.

„Vročina je nekoliko vode v paro izpreminjala“.

Papinov bat z držajem (Parni stroj.)

Poskus b) V cevi tiči neprodušen bat (namaže se prej z mastjo.)

Spodnji del cevi je v kroglico razširjen, ki je do polovice z vodo napolnjena. — Voda se nad plamenom vinskega cveta razgreje, da vre. — Para potisne bat iz valja. Odstrani se kroglica od plamena, para se ohladi in izpremeni v vodo.

„Ulovljena in stisnjena para ima veliko moč“.

123. *Hlapenje. (II. b., 116. III. b.)*

Poskus a) Da se hlapenje hitreje izvrši, vlijemo nekoliko etra na krožnik; izginil bode eter takoj in njegov duh po sobi bode pričal, da se je izpremenil v nevidljiv hlap.

Poskus b) Da vse tekočine ne hlapevajo jednako hitro, dokažemo, ako več koscev papirja namočimo v olje, pivo, vodo, vinski svet, eter. Olje ostane na papirji neizpremenjeno, pivo izhlapi ter pusti rumen madež; druge tekočine izginejo, toda ne vse jednako hitro.

„Ako pridejo tekočine sè zrakom v dotiko, izhlapevajo pri navadni toplini, a ne vse jednako hitro“.

(Pouk o meglah, oblakih, o dežji in snegu.)

Poskus *a*) Vlije se na dva krožnika eter. Na jeden krožnik pihajmo in videli bomo, da v tem slučaju tekočina prej izhlapi.

Poskus *b*) Nekaj kapljic etra se vlije na rokó. — Čutili bomo, da se pri izhlapevanji roka ohlaja. Da se hlapenje vrši, treba je toplote, katero daje v tem slučaju roka.

„Hlapeče tekočine vežejo toploto“.

Poskus *c*) Ako dihne na hladno, gladko ploščo, obroši se takoj; ohlajeni zrak zgosti se namreč ter izpremeni v kapljice. Pri tem se vezana toplota zopet razveže.

„Če se hlap ohladi, postane kapljiv“.

(Pouk o rosi in slani.)

65. Občujoče posode. (IV. b.)

„Če je voda mirna, tedaj je njena površina vodoravna“.

Popis. Posoda, ki je sestavljena iz več krakov, kateri so na dnú skupaj staknjene, da se voda zamore v vsako izmed njih izlivati, je občujoča posoda.

Poskus *a*) Vlijemo vode v jedno posodo.

V občujočih posodah stoji tekočina v vseh krakih jednako visoko t. j. gladina kapljine je v vseh posodah v isti horizontalni premii.

Vodomet. Popis.

Poskus *b*) Odpotnina krajše rame se s prstom pokrije. V livnik se vlije voda in odmaknimo prst; voda bode šnila iz krajše rame kvišku, a zaradi različnih vzrokov ne tako visoko, kakor je gladina vode v daljši rami.

63. Plavanje. (IV. b.)

Trgovska tehnica s hidrostaticno skledico, otlim in masivnim valjarjem.

Poskus *a*) Obesimo votli valjar na ramo tehnice in podenj drugi masivni, ki se v votlino prvega prilega.

Napravimo ravnotežje! Pomaknimo masiven valjar v kupico vode! Skledica z uteži se nagne.

„Telo je torej nekaj svoje teže v vodi izgubilo“.

Poskus *b*) Napolnimo votli valjar z vodo! Ravno toliko vode šlo bode vanj, kolikor je masivni valjar vode odmaknil. Opazilo se bode na tehnici zopet enakotežje.

„Vsako telo izgubi v kapljini toliko svoje teže, kolikor tehta kapljina, katero izpodriva.“

Kadar je v vodo potopljeno telo lažje, nego po njem izpodrivana voda, tedaj telo plava.

Poskus *c*) Kurje jajce ne utone v slani vodi toliko, kakor v navadni.

„Tem gostejša je tekočina, tem manj utone telo v njej“.

(Dalje sledi.)

„Zar i učiteljicam istu plaču?“

Suum cuique.

Gospodična Erinija izvoljela je u zadnjem broju cienjenoga „Popotnika“ pozabaviti se malko sa gornjim pitanjem. Tko pozna žensko srce, veseliti će se u ujezinom veselju; neće ipak ravnodušno snašati, gdje se cio jedan stališ okrivljuje bez ikakva razloga. „Kolegijalni gospodje tovariši“ sa-

svim nedužni u tome, što je jedan učitelj tobože sakrivio. A tko pristaje uz toga krivca? Možda da slovenski učitelji osudjuju moja načela, možda da njih većina pristaje uz želje učiteljica . . . Pak njima da se zato predbacuje kaki grieh! To je u istinu prava nekolegijalnost od strane gospodične Erinije.

Da vidimo sada kolika je krivnja na meni: da li sam zbilja tako nekolegijalan i nepravedan, kako misli moja štovana protivnica. U razpravi o povećanju plaća pučkim učiteljem i učiteljicam, koja je spomenuta u opazki na strani 30, dokazao sam na temelju „prezrenih“ pravila narodnoga gospodarstva, da se plaće pučkim učiteljicam moraju povećati, dotično, da su im Sabori dužni dati plaće takove, s kojima će moći udovoljavati svim svojim potrebama, te živjeti udobno i pristojno, kako to učiteljskomu stališu po njegovoj imenitosti i uzvišenosti dolikuje. Nije li to dosta kolegijalno! Ili možda i to znači, da hoćemo povišanje naših plaća na rovaš učiteljica? Ako ćemo istinu reći, nekolegijalnost je upravo na strani učiteljica. Kod njih valja geslo „Svoji zoper svoje“. Dok mi zagovarano i radimo, da se njima dađe plaća koliku trebaju, one toga nama ne dopustaju. One hoće, neka nama bude plaća, koja i njima — ni krajaće veća; ipak ona plaća, koja je njima dovoljna, ne može da bude i za nas dovoljna, jer mi, kao mužkarci i kao osnivači obitelji, imamo više potreba — više potrošaka. Zato, ako ćemo jednako udobno i pristojno živjeti, moramo imati plaću veću od njih. Prava jednakost stoji u tome, da jednako živimo, a ne da beremo jednaku plaću. Neoboriv je faktum, da učiteljica i učitelj sa jednakom plaćom ne mogu jednako živjeti. Zato učiteljice, kad rade za tobožnju, prividnu, formalnu jednakost, rade protiv zbiljnoj, pravoj jednakosti; dok one i mi šnjima nastojimo, da im se odredi plaća, s kojom će moći živjeti, one nama dosudjuju plaću, s kojom ćemo moći tek životariti

Stavljam na dušu gospodičini Eriniji, da mi odgovori, je li to kolegijalno, pravedno i humanitarno?

Kad mi pitamo veću plaću, nego li učiteljice, ne pitamo nikakor milosti; jer da smo se primili kojega mu drago drugoga mužkoga zanimanja, u svakom bismo za uporabu svih naših sila dobili veću plaću, nego li ju mogu dobiti učiteljice, kao žene, da se late inoga koga ženskoga posla. Zato je pravo, da i u vsjoj službi budemo za jednak rad plaćeni bolje. Ako se komu to na prvi mah čudno čini, neka

pomisli, da i kuhar i kuharica, a tako i krojač i šilica, imaju sasna jednaku nauku i jednak rad, a ipak se redovito i kuhari i krojači moraju platiti bolje, nego li kuharice i šilice.

Ova okolnost pobija ujedno tvrdnju gospodičine Erinije, da žena može „i drugdje i drugačije“ zasluživati koliko mužki. — Slovenska zemlja danas još ne ima ni ženskih odvjetnika ni liečnika, a kamo li sudaca, notara, profesora, župana, občinskoga in političnoga činovnika, poklisara, diplomata, inženira, mašinista, šumara, žandara, stražara, kočijaša, konduktera, dimničara, mornara, stolara, bačvara, zidara, klesara, postolara, kovača itd. itd. Čemu se dakle oslanjati na prazne sanjarije — na puste utvare i fantazije? U svih slovenskih pokrajinah jest redovito mužkarac onaj, koji doprinasu veći dio za uzdržanje obitelji. Mužkarci u obće više troše, nego li žene, a to zato, jer više dobivaju — a dobivaju više, jer imaju više sile i prigode za zaslužbu, nego li žene. Dok god budu taki društveno-gospodarstveni odnošaji postojali, imati će učitelji pravo na veću plaću, nego li učiteljice.

Imao bih još odgovoriti na razne doskočice i sofizme gospodičine Erinije, ali sve to rado izostavljam, zadovoljujući se time, da sam rekao glavno i bitno, što sam imao reći. Napomenuti ću još samo, da se čudim, što se u obće učiteljice u ovom pitanju „jeze“ i uznemiruju. Ono se njih ni malo ne tiče. Učiteljice neka se brina za poboljšanje sadašnjih svojih plaća, koje su u istinu kukavne i nedostojne: U tome čemu in svagda bratski pomagati. Da li ćemo se pak i mi zadovoljiti sa onim plaćama, koje budu njima dlučane, ili ćemo tražiti veće — **to je naš posao.**

Svoji k svojim, ali — svakomu svoje. Ako i jesmo braća, nisu nam mošnje sestre.*)

Ante Dukić.

*) Ovom prigodom izpravljam pogriješku, koju sam zapazio na str. 37. peti redak odozdo: mjesto „nedjelaju“ ina se čitati „nadjelaju“. — Ujedno molim gospodu kolege, kojih u mojih biljezkah nisam još prekrizio, da ne zaborave na me. Nije pravo ni ugodno, da uz trud što sam ga imao, snasam još i novčanih žrtava.

Društveni vestnik.

Iz „Zaveze slov. učiteljskih društva“. Dne 30. maja je imel upravni odbor „Zaveze“ svojo

sejo v Celji. Ob 11. uri imenovanega dne pozdravi gospod predsednik Iv. Lapajne v Čitalnici zbrane

odbornike, namreč gg. Fr. Praprotnika — Mozirje. — Armina Gradišnika — Hrastnik. — Ivana Šego — Dol. Logatec. — Mih. Nerata — Maribor. — Franca Kocbeka — Gornjigrad. — Ant. Porekarja — Hum in Ant. Petrička — Žalec, ter se toplih besedij spominja nepozabnega predsednika V. Ribnikarja, pozvavši zbrane, da se v znak sožalja vzdignejo. Potem se preberó razni došli dopisi in opravičenja nedošlih odbornikov. — Gospod Nerat prebere po njem sestavljeno spomenico o preosnovi beril, kateri se je soglasno sprejela in pozneje odposlala naučnemu ministerstvu. Gosp. Šega poroča o „knjižnici za mladino“ ter pravi, kako mlačno je zanimanje za to podjetje, posebno od strani slovenskega učiteljstva. Vnela se je pri tej točki daljša debata, v katero so posegli skoro vsi odborniki ter stavili razne nasvete in želje. Izrekla se je želja, da naj bi se slovenski učitelji bolj zanimali za vso stvar in posebno pa učitelji-pisatelji, da pripomorejo razcvitu podjetja s dobrimi prevodi ali izvirniki. Konečno so izrekli navzoči odborniki, da preskrbi vsak izmed njih rokopis za jeden zvezek.

Določilo se je, da se letošnji glavni zbor vrši 4. in 5. septembra v Novem mestu. Do sedaj se ni bilo še oglasilo nobedno predavanje za glavni zbor, za to se je izrazila želja, da naj slava učiteljska društva blagovolé kmalu oglasiti kako predavanje. Dalje se je sklenilo, da se pismeno dogovori natančnejše z novomeškim učiteljskim društvom radi vseh priprav za glavni zbor. Natančni vsposed in dnevni red objavi se pozneje.

Gospod predsednik zaključí po skoro dveurnem posvetovanji sejo ter se zahvali vsem odbornikom za vdeležitev.

Iv. Šega, t. č. tajnik „Zaveze“.

Iz ljutomerskih goríc. (Majniški izlet učiteljskih društev Ljutomerskega in ormoškega okraja.) Vihrajoče zastave (cesarska, štajerska in slovenska) na šolskem poslopji pri sv. Tomažu so v četrtek 9. maja naznanjale, da se bo vršilo v tej šoli nekaj posebnega: skupno zborovanje ormoškega in ljutomerskega učiteljskega društva povodom majniškega izleta obeh društev k Sv. Tomažu. Krasno pomladansko jutro je bilo, ko smo Ljutomeržani korakali po dolgem, z zelenim bukovjem pokritem Kamščaku proti sv. Tomažu, kjer smo našli naše drage sosede iz ormoškega okraja.

I. Ko smo pozdravili drug drugega in se nekoliko okrepčali, šli smo v lepo farno cerkev, kjer nam je služil č. gospod kaplan Plepelec sv. mašo, pri kateri smo peli Miklošičevo mašo.

II. Po sv. maši je bilo skupno zborovanje v jako lepo okrašeni šolski sobi; zborovanja se je udeležilo 19 članov ormoškega in 15 članov ljutomerskega učiteljskega društva, torej skupno 34 društvenikov. Kot gostje so zborovanje počastili: čč.

gospodje župnik Caf in kaplan Plepelec, gospoda učitelja Kukovič iz Polensaka in Pulko od sv. Marjete kot zastopnika ptujskega učiteljskega društva. Ko je učiteljski pevski zbor prav dovršeno zapel „Lepa naša domovina“, otvori predsednik ormoškega učiteljskega društva gospod nadučitelj Porekar skupno zborovanje s prijaznim govorom, v katerem pozdravi Ljutomersko učiteljsko društvo in vse častite goste ter sklene s trikratnim „živio“ na presvitlega cesarja. (Burni živio-klici.) Predsednik Ljutomerskega učiteljskega društva, gospod nadučitelj Robič se zahvali ormoškemu učiteljskemu društvu za prijazen vsprejem in pozdrav in pa za to, da se je misli, katero je sprožilo Ljutomersko učiteljsko društvo, danes tukaj skupno zborovati, tako kolegijalno prijelo, želeč, naj bi nas današnja bratovska zvez še večkrat tako zbrala, kakor danes. (Živalno odobravanje.) — Nad izgubo predsednika „Zaveze“ gospoda V. Ribnikarja, kateri je dne 26. aprila v najlepši moški dobi umrl, izrazili smo sožalje s tem, da smo vsi raz sedežev ter počastili njegov spomin s trikratnim „Slava“.

III. Po rešitvi društvenih stvari podal nam je č. gospod župnik Caf v prav zanimivih besedah krajepisno zgodovinsko črtico o župniji Sv. Tomaža in njeni okolici. Zborovalci ga zahvalijo s krepkim „živio“.

IV. Po zborovanji smo šli na bližnji hrib „Kostanj“ ter si ogledali lepo tomaževsko okolico. Od tod pa v gostilno gospe Škrleceve, kjer nas je čakal v olepšani dvorani skupni obed; postreglo se nam je jako dobro. Obeda se je vdeležilo 42 oseb. Počastila sta nas tudi obadva domača gospoda duhovnika. Vršilo se je med obedom vse običajno; razveseljeval nas je učiteljski pevski zbor, med petjem pa so se vrstile razne napitnice. Prvo napitnico izreče predsednik nadučitelj Robič Nj. Veličanstvu nobedne prilike ne zamudi, da svoj patrijotični čut tudi očitno pokaže. Tako se tudi danes mi zbrani učitelji in učiteljice ormoškega in ljutomerskega okraja s hvalečnim srcem hočemo spominjati našega presvitlega cesarja in dobrotnega deželnega očeta, kateri je vsem svojim podložnikom, osobito pa nam učiteljem vzvišeni vzor pri izvrševanju stanovskih dolžnosti in kateri je v strašnih dneh potresa, ki je zadel pred mesecem dni naše brate na Kranjskem in zlasti slovensko metropolo, belo Ljubljano, zopet pokazal svojo velikodušno dobrotljivost. Slovesno tukaj izjavim, da naša zvestoba, ljubezen in hvalečnost do našega presvitlega cesarja ostane neomahljiva in brezmejna vsikdar in povsod. V ime te vselej lojalne naše zvestobe Vas vabim častita družba, da napijemo prvo današnje zdravico našemu presvitlemu cesarju, kličeč mu trikratni „živio“ in „Slava.“ (Burni živio-klici! društveniki zapojejo prvo kitico cesarske himne.) Ta napitnica je dala povod, da je gospod Pulko pre-

čital prekrasni pesmi, kateri ste bili zloženi Nj. Veličanstvu o priliki pohoda v Ljubljani in da se je potem med društveniki nabralo za ponesrečene Ljubljancane 10 gld. 40 kr., katere smo takoj tomaževski pošti izročili. Nadalje se je napivalo gg. predsednikoma okrajnih šolskih svetov v Ormožu in Ljutomeru, gospodu okrajnemu šolskemu nadzorniku, na slogo in vzajemnost med učitelstvom in duhov-

ništvom, osobito tomaževskima gg. duhovnikoma, učiteljskim društvom (Ormož, Ljutomer, Ptuj) učiljicam in gospém, učiteljem-pevcem, vsem slavnim možem tomaževske fare, domačemu učitelstvu in vrli hišni gospodinj. Ljutomeržani smo se ob 6. uri poslovili od naših sosedov, popolnoma zadovoljni z današnjim veselim dnevom, kateri nas je navdušil za naše bodočo delovanje.

Dopisi in druge vesti.

Iz Kranjskega. (Raznoterosti.) Kakor znano, dobili smo nove okrajne šolske nadzornike, a njih število se je skrčilo tako, da ima vsak nadzornik dva šolska okraja. To je nekaka poskušnja, — ako se obnese, pokaže čas — katera bode podlaga pozneje stalno nastavljenim nadzornikom. Jeden novo imenovanih okr. šol. nadzornikov, namreč za Radovljico in Kranj, je že odložil svoje častno mesto; zakaj, se ne ve. A vsekakor je to tudi „znamenje časa“.

Velikonočni potres — o katerem poročajo vsi časopisi — povzročil je mnogo škode in preuredil mnogo ne le v Ljubljani, temveč tudi v ljubljanski okolici. Ljubljanski in okoličanski tovariši imajo jako podaljšane počitnice, za katere jih pa mi deželani nikakor ne zavidamo. Vsled potresa bode marsikateri tovariš dobil sedaj novo šolsko poslopje. Potres je pretresel mnogo src do sočutja za ponesrečence, tako tudi nemške dunajske tovariše, ki so nabrali v kratkem lepo vsoto 1000 gld. za ljubljanske učitelje, pa ne za vse, temveč jedino le „für die deutschen Collegen der Stadt Laibach“, ker so baje bolj potrebni „als die slavischen“. — Da bi bil potres le malo porukal tudi zaspance med nami, da bi se prebudili. Tako bi se vzdramili oni dremajoči, ali pa morebiti že spanje „pravičnih“ spijoči odborniki „našega“ — nekdanj tako se razcvitajočega — pedagogičnega društva v Krškem. Pozor, tovariši! Ne pustimo, da zaspi to velevažno društvo! Letošnje leto bode pač možno izvesti oni nasvet, ki ga je priobčil neki tovariš v „Popotniku“, namreč, da naj bode občni zbor pedagogičnega društva ob enem z občnim zborom „Zaveze“. To bode pač mogoče, če bode letošnje glavno zborovanje „Zaveze“ v Novem mestu, vsaj je iz Krškega v Novomestu le dober streljaj. Včasih je tudi dobro, da se deluje malo hrupneje z večjim vrisčem, ker je sedanje tiho delovanje že nekako sumljivo. Tovarši-udje, zahtevajmo to!

„Učiteljski Tovariš“ štev. 9. zopet „premleva“ (jako fin izraz!?) učiteljsko organizacijo, oziroma „Slovensko deželno učiteljsko društvo za vojvodino Kranjsko“. Ta članek je nekak odgovor na članek v „Popotniku“, št. 7. Gospodje v Ljubljani so vendar prišli do spoznanja, da je § 1. načrta pravil bil nesrečen, ter so ga preuredili. Ali vendar ga niso

tako preuredili, kakor ga je nasvetoval pisec „Popotnikovega“ članka. Prenadili so ga tako: „Zveza učitelstva in okrajnih učiteljskih društev na Kranjskem“. Izraz „učitelstva“, piše „Učiteljski Tovariš“, „pa mora ostati v tem paragrafu zato, ker štirje okraji še nimajo svojih društev in ni upati, da bi si jih kmalu ali sploh kdaj ustanovili“. Komentara ni treba posebnega. Očetje nove „zveze“ so pač preroki! Po naše kmetske pameti bi gospodje ljubljanski kolegi — ki so vendar tako podjetni, delavni — lahko za vzgled ostalim trem, oziroma dvema okrajema, si ustanovili okrajno društvo. To bi bilo vspodbudno. Pa — — —! Gospoda pisca „Popotnikovega“ članka „Organizujmo se“ pa prosimo — ustregel bode mnogim — da prečita članek „Učiteljskega Tovariša“ ter zopet kratko odgovori, mogoče, da jih spreobrne. — Štev. 10. „Učiteljskega Tov.“ pa prinaša zopet nekaj čudnega. Tam se bere v „Vestniku“: Izredni občni zbor „Slov. učiteljskega društva“ namenjen na binkoštni torek, izostane zaradi neugodnih razmer, ki so nastale po potresu v Ljubljani. Ker je bil na zadnjem občnem zboru predlog, da se osnuje dež. učit. društvo, jednoglasno sprejet, bomo skušali na postavi došlih nam nasvetov posameznih okrajnih učiteljskih društev in od posameznikov, sestaviti nov načrt pravil, kojega bomo potem objavili v našem listu. Če ne bode nič oporekanja proti načrtu, ga bomo predložili visoki vladi v potrjenje, sicer se pa mora obravnava o tej stvari preložiti na prihodnji občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“.

Stvar brez promisleka prebrana je nedolžna. A kdor ima razum, posnel bode marsikaj iz tega. Drugače rečeno: Pravila se bodo sestavila bolj zasebno, natihoma, predložila visokej vladi in stvar je pri kraju. To je pa pač lahko, pri resnem (!) zanimanju kranjskih učiteljev za celo stvar. Ako je stvar res tako nujna, bi svetovali sledeče: Vsi došli nasveti o novem načrtu pravil naj se priobčijo v „Učit. Tovarišu“, da bodo znani vsem učiteljem. Na podlagi teh nasvetov naj sestavi „Slov. učit. društvo“ pravila in vso stvar oglasi kot predavanje za prihodnji občni zbor „Zaveze“. Tako počenjanje bode častno, vsako drugo pa ne.

Bela smrt sega letos hudo po učiteljih. Pobira nam moč za močjo. Najtrpkeji je bil pač

udarec, ko smo izgubili vrlega V. Ribnikar-ja, predsednika „Zaveze“. Vse slovensko učiteljstvo je žalovalo in žaluje za dičnim možem. Pa ravno ob času te obče žalosti, porabil je nek strastnež in poseben prijatelj „Zaveze“, ter topnil po štajerskih in goriskih odbornikih „Zaveze“, češ, zakaj se niste udeležili pogreba. Istina je, da strast ne miruje nikdar!

Iz logaškega okraja. (Spomini na † Vojteha Ribnikar-ja.) Gospod I. Šega nam je podal sliko vrlin in delovanja dragega pokojnika. Vendar je nečesa pozabil, in na to opomniti je namen tem vrsticam. Prerano umrl Ribnikar je bil ne le vrlo dalaven gledé na šolo in kmetijstvo, ampak bil je tudi umen in skrben gojitelj — slovenskega petja. Sam izvrsten tenorist skrbel je, da je v krajih, kjer je služboval, osnoval dober pevski zbor, ki je deloval v cerkvi in zunaj cerkve. Posebno ob učiteljskih zborovanjih smo se kar divili Ribnikarjevemu zvonkemu tenoru! In, ko smo še ob zadnji okrajni učiteljski konferenciji v Idriji imeli mej sabo svojega dičnega vodjo, ko smo občudovali njegovo lice, oznanjujoče zdravje in korenjaško njegovo postavo, kdo bi bil pač takrat sanjal, da nam ta „hrast“ v malo mesecih podere — tuberkuloza! Prikradla se je bila ta strašna bolezen v njegovo telo, kakor se ponoči prikrade tat v hišo trdno spečih ljudi. Izprosil si je bil dopusta do Velike noči ter odšel v Mali Lošinj, kamor so mu svetovali zdravniki. Ostal je v Lošnju mesec dnij. Vrli mož ni izgubil upanja, da ozdravi. Ko sem ga pisalec teh vrstic obiskal drugi dan po njegovem dohodu iz Mal. Lošinja, bil je še vedno „židane volje“ in razkladal mi je o svojih načrtih, ki jih je imel za bodočnost. Posebno ga je skrbela kmetijsko-šolska razstava, ki se ima prirediti v Logatcu to jesen. „Takrat“, dejal je, „moramo se učitelji logaškega okraja nekaj ‚izkazati‘. Takrat dobimo v Logatec tudi nove, krasne orglje iz Šlezije. Razstavo odpremo s službo božjo. Ti bodeš tako prijazen, da bodeš orgljal; jaz bodem pel I. tenor“. . . . Nekaj tesnečega mi je leglo okoli srca ob teh Ribnikarjevih besedah; zakaj vstala je v moji duši slutnja, da takrat tovariš Ribnikar ne bode imel več zvonkega glasu, naj si bi tudi živel! . . . Oh, slutnja moja se je pokazala prekmalu v še strašnejši podobi! . . . Ribnikar je umrl do zadnjega pri zavesti. Pred svojo smrtjo je še ukrenil vse potrebno gledé na svojo rodbino; a skrbel je tudi za društva, katerim je predsedoval ter tovarišu I. Š. dajal navodila, kako naj bi se po njegovi smrti vršilo to in ono! . . . Ribnikar je bil plemenit in kremenit značaj, bil je dober govornik, kar ga je posebno usposabljal za predsednika vseučiteljske „Zaveze“. Zaradi tega svojstva so ga klicali tudi na Koroško, da je tamošnje Slovence poučeval o kmetijstvu. A vrhu tega ga je bila sama pridnost. Pisatelj sicer

Ribnikar ni bil. Vendar nam je priredil nastopni knjigi: „Popis slavnostij, katere so se priredile v logaškem političnem okraju 1888. l. v proslavljenje štiridesetletnice vladanja Njegovega Veličanstva presvitlega cesarja Frana Josipa I. Uredil Vojteh Ribnikar. V Logatcu 1888“ in „Logaško okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. Uredil Vojteh Ribnikar. V Logatcu 1889“. Kot predsednik učiteljskega društva za logaški okraj je največ sam predaval o tem ali onem pedagogiskem vprašanju. In kako je znal voditi seje! To bi ga bili gledali ob zadnjem zborovanju „Zaveze“ avgusta I. l. v Gorici! Sam cesarski svetovalec gospod Fr. Vodopivec, duša slovenskemu šolstvu na Goriskem, dejal mi je takrat: „Vaš Ribnikar — ta je mož!“ Dà, bil je res mož, in kako ljubezniv in prijazen, kako vesel in šegav v družbi! V njegovi kratkočasni družbi so nam ure ginile kakor trenotki! Ni ga slovenskega učitelja, ki spoznavši se z Ribnikarjem, ne bi ga bil cenil in ljubil! Vojteh Ribnikar je bil naš ljubljenelec, naš ponos, naša dika!

Kje tak je še med nami,

Kot on, ki spi v prezgodnji groba jami? . . .

Da se takemu možu spodobi dostojen spomenik na grobu, o tem se je nekoliko omenjalo že v Logatcu o njegovem pogrebu. Treba bode, da se vsi slovenski učitelji združimo ter predsedniku našemu napravimo spomenik, ki bode še našim vnukom pričal, kako smo čislali in ljubili moža, čegar posvetne ostanke krije ta grob. A vrhu vsega tega, ne zabimo, postaviti mu še drug spomenik ali pomnik, in sicer tak, kakoršnega nasvetuje pesnik Gregorčič, pisoc:

. . . . Pomnik postavimo mu tak,

Da slednji skuša biti mu enak! —

J. L.

Iz Kranjskega. (Radivoj Peterlin †.) Dne 19. aprila t. l. pobrala nam je neizprosna smrt jedno odlično moč v mladeniskem cvetu, Radivoj Peterlina, učitelja v Kolovratu.

Pokojuik se je rodil l. 1872. v Vel. Poljanah na Gorenjskem. Po dovršenem IV. gimnazijskem razredu je vstopil v učiteljišče v Ljubljani. Že v pripravnici je vedno bolehal in tožil, da ga nadleguje neka notranja prsna bolezen. A kljub slabemu zdravju ni zaostajal v šoli in se vestno pripravljaval za zrelostno preskušnjo. Po nasvetu zdravnikovem moral je pa prositi dopusta in vsled tega preстал preskušnjo s prav dobrim vspehom jeseni l. 1891. Istega leta je dobil tudi službo učitelja voditelja na jednorazrednici v Kolovratu. Bolehal je huje, pa vendar radi tega ni zanemarjal šole. L. 1893. je preстал skušnjo učne sposobnosti z odliko. Tožil mi je takrat v Ljubljani, da ne bode dolgo časa žviljal tega zemškega življenja, da je bode moral zapustiti. Tolažil sem ga, da bode bolje, da mu bode poma-

gala njegova narava in čisti zrak, a varal sem se. Vsegamogočni poklical ga je k sebi 19. aprila popoldne. Na njegovem grobu žaluje ne samo njegova mati, ki mu je ves čas učiteljovanja gospodinjala, temveč tudi vsi oni, ki smo ga poznali.

Pokojnik je bil zlata duša. Tih, miren in z vsakim prijazen. Gorel je le za učiteljski stan, bil je učitelj z dušo in telesom. Najraje je govoril o šoli in šole se tikajočih stvarih. Bil je odločen narodnjak in neupogljiv značaj. Podpiral je mnogo narodnih društev in nekaj časa bil je tudi pečovodja zagorske čitalnice. Poskušal je tudi na pisateljskem polju svoje pero, omenim naj le oni listek v „Učit. Tovarišu“ l. 1893. pod imenom P. R., kjer razvija svoje mili o mladinskih spisih. Žal, da nas je zapustil tako zgodaj, drugače bi nam še mnogo koristil.

Večna Ti pomlad, dragi Radivoj! Spavaj v miru in uživaj tam med izvoljenci ono plačilo, katero si zaslužil na zemlji. —a.

Raznoternosti.

(Odlikovanje.) Dež. predsednik v Ljubljani, gospod baron Hein, dobil je red železne krone druge vrste.

(Imenovanje.) Vrli naš sotrudnik gospod Valentin Korun, dosedaj suplent, imenovan je c. kr. profesorjem na državni gimnaziji v Kranji. Čestitamo.

(Ljubljanske šole.) Deželni šolski svet je gledé na pouk na ljubljanskih šolah izdal te-le naredbe: 1. Da se tistim učencem srednjih šol (državne gimnazije in državne višje realke) ter moškega in ženskega učiteljišča, katerim je s koncem drugega semestra leta 1894/5. prebiti maturitetno, oziroma zrelostno preskušnjo, za to preskušnjo dá prilika, začne se za učence VIII. gimnazijalnega razreda, VII. realnega razreda, dalje za gojence in gojenke IV. letnika moškega in ženskega učiteljišča in za gojenke učnega tečaja v otroškem vrtci dne 4. junija redni pouk v dotičnih šolskih poslopih, in učenci (učenke) navedenih razredov so se imenovani dan ob 8. uri zjutraj zglasili pri ravnateljstvih. Maturitetne, oziroma zrelostne preskušnje se bodo vršile v dobi od 15. do 31. julija. 2. Semestralni završetek za učence vseh ostalih razredov na srednjih šolah, oziroma letnikov na moškem in ženskem učiteljišči, se zgodi na podstavi posledkov pri zadnji mesečni konferenciji. Tistim učencem, kateri morejo pri tem prejeti primeren uspešni red, se izdadó semestralna spričevala za drugi tečaj leta 1894/95., in ta spričevala pošljejo ravnateljstva zunaj Ljubljane bivajočim učencem po pošti. V Ljubljani bivajoči učenci pridejo na dan, ki se pozneje naznani, osebno po svoja spričevala

v ravnateljstveno pisarno. Tisti učenci, kateri v enem učnem predmetu ali v več učnih predmetih nimajo dognanega reda, morajo v dobi od 15. do 31. julija iz dotičnih predmetov prebiti premetno preskušnjo, na katero se sami doma pripravijo. Izpraševalne dneve jim pismeno naznanijo ravnateljstva. Po presledkih te preskušne se klasificirajo ter prejmo semestralna spričevala. Morebitne ponavljalne preskušne so pridržane rednemu roku ob pričetku šolskega leta 1895/96. Tistim učencem te vrste, kateri pred 15. julijem 1895. leta potrebujejo semestralnega spričevala za vzprejem v kakšen vojaški učni zavod (v vojaško realko ali v kadetno šolo itd.) in se morejo izkazati z dotičnim vzprejemnim zagotovilom, dano je na prosto voljo, pred tem rokom zglasiti se pri ravnateljstvu in ta namen, da prebijajo omenjeno preskušnjo. 3. Pouk na ljudskih šolah in na obeh vadnicah, toda z izjemo otroškega vrtca, se je začel dne 4. junija. V katerih poslopih se začasno nastani osemrazredna slovenska dekliška ljudska šola in petrazredna nemška dekliška šola, katerima dozdanjih prostorov nikakor ni možno uporabljati, ali pa samo deloma in ne dovolj varno, to pozneje javno dá na znanje c. kr. mestni šolski svet. Gledé na c. kr. obrtne strokovne šole za obdelovanje lesa in za umetno vezenje in šivanje čipek se pozneje izdà dotična odredba.

Premembe pri učiteljstvu. Gospod Miha Vavhnik, učitelj pri Št. Ilji v Slov. gor. je imenovan za nadučitelja v Svetinjah blizu Ormoža. — Gospod Franc Kos, podučitelj pri Sv. Lenartu dobil je učiteljsko mesto pri Sv. Antonu v Slov. gor. — Gospa Antonija Lörger, pom. učiteljica v Galiciji pride za podučiteljico v Pišce. — Kot učiteljici ženskih ročnih del ste nameščeni: gđ. Alojzija Hölbl od Sv. Primoža za Globoko in Pišce, gđ. T. Praunseis pa za Ljutomer.

Oklic.

Več gospodov tovarišev izrazilo mi je željo, po sliki (fotografiji kabinetne velikosti) nepozabnega ranjkega V. Ribnikarja, predsednika „Zaveze“. Ako želi še kateri cenjenih tovarišev ali tovarišic imeti sliko, naj se blagovoli oglasiti po dopisnici pri podpisnem, da vem, koliko komadov mi je naročiti in kako bode s ceno. Oglasé naj se pa prej ko mogoče, da bodem zamogel že v prihodnji številki „Popotnika“ prijaviti ceno. Čim več se jih oglasi, tem nižje bode cena.

V Dol. Logatcu, dne 6. junija 1895.

Iv. Šega.

Razpis natečajev.

Št. 250

Služba učitelja-voditelja

I.
se podeli začetkom zimskega tečaja 1895 na jedno-razredni, v III. plač. vrsti stoječi šoli v Št. Vidu pri Valdeku. Prosto stanovanje je v novo sezidanem šolskem poslopju.

Oleh deželnih jezikov zmožni prošniki naj svoje redno opremljene prošnje, z dokazom avstrijskega državljanstva in sposobnosti za poučevanje katoliškega verouka, predpisanim potom najdalje **do 6. julija t. l.** vložijo pri krajnem šolskem svetu v Št. Vidu pri Valdeku, pošta Mislinje.

Okr. šol. svet Slovenjigradec, 30. maja 1895.

Predsednik: Finetti s. r.

Št. 940.

Razpis učiteljskih služeb.

V tem okraji razpisujejo se s tem sledeča mesta:

a) Potovalnega učitelja za Srednje-Kombrsko, III. plač. vrste s potnino 80 gld.

b) Učiteljice v Opatjemselu, v Renčah III. plačne vrste.

c) učiteljice ročnih del za Deskle, Gorenje-polje in Plavi z letno nagrado 180 gld.

Prošnje s postavnimi spričevali učiteljske sposobnosti je vložiti **do 20. julija t. l.** semkaj po predpostavljenih oblastnih.

C. kr. okr. šol. svet v Gorici, 2. junija 1895.

Št. 576.

Natečaj.

Okr. š. sv.

V sežanskem šolskem okraji razpisujejo se sledeča učiteljska mesta:

1. Mesto nadučitelja-voditelja dvorazrednici v Zgoniku;

2. mesta učitelja-voditelja jednorazrednicam v Avberu, na Devinščini pri Proseku, v Kobljeglavi, Koprivi, na Vatovljah in v Velikem dolu, eventualno Dutovlje;

3. mesto podučitelja dvorazrednici v Povirji;

4. mesto učiteljici dvorazrednici v Zgoniku, eventualno v Kostanjevici.

Vse te službe so III. plačilne vrste, pri prvi je stanovanje v naravi.

Dohodki so določeni v deželnih šolskih postavah od 10. marca 1870 in 4. marca 1879.

Pri upravnistvu „Popotnika“ v Mariboru ali v tiskarni sv. Cirila, Koroška ulica št. 5, se dobivajo nastopne knjige:

Marka Fabija Kvintilijana

govorniški pouk.

Prevel, uvod in komentar

spisal

Franč Brežnik,

c. kr. profesor v Ljubljani.

Cena 60 kr., po pošti 5 kr. več.

Prošnje opremljene sè spričevalom zrelosti in učiteljske sposobnosti, z dokazom avstrijskega državljanstva (domovnico) in za mesta pod 1, 2 tudi z dokazom sposobnosti za subsidiarčni pouk katoliškega verouka se imajo potom predstojećih šolskih oblastnih predložiti **do 10. julija 1895** pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Sežani.

C. kr. okrajni šolski svet Sežana,
22. maja 1895.

Predsednik: Schaffgotsch s. r.

Št. 621.

Razglas.

V ptujskem politiskem okraji je umestiti ta-le učna mesta definitivno, eventualno tudi provizorično:

Šolski okraj Ptujška okolica:

1. Učiteljsko mesto in dve podučiteljski mesti na četirirazredni ljudski šoli pri Sv. Lovrencu v slovenskih goricah, IV. plačilni razred in proste izbe.

2. Po jedno podučiteljsko mesto na ljudskih šolah na Selah in v Cirkovcah, IV. plačilni razred in proste izbe.

3. Podučiteljsko mesto na ljudski šoli v Vurbergu, III. plačilni razred in prosta izba.

Šolski okraj Ormož:

Po jedno podučiteljsko mesto na ljudskih šolah Sv. Bolfang na Kogu, Sv. Lenart blizu Velike nedelje, Runeč in Svetinje, IV. plačilni razred in proste izbe.

Šolski okraj Rogatec:

1. Podučiteljsko mesto na ljudski šoli pri Sv. Florijanu, IV. plač. razred in prosta izba.

2. Podučiteljsko mesto na ljudski šoli pri Sv. Križi poleg Slatine, III. plač. razred in prosta izba.

Prošniki in prošnice za katero teh mest naj vložijo svoje prošnje, ki morajo biti opremljene s spričevalom učne usposobljenosti in z dokazom avstrijskega državljanstva (domovnico), predpisanim potom **do 13. julija 1895** pri dotičnem krajnem šolskem svetu.

Okrajni šol. svet Ptuj, Ormož, Rogatec,
dne 1. junija 1895.

1—2

Predsednik: Scherer s. r.

Napake pri vzgoji otrok v zveržosteznem vrtu.

Kratek in umeven navod, kako raynati da se ti otroci razvadijo in spridijo.

Poleg nemškega „Der Irrgarten der Erziehung“

Slovencem priredil

Fr. S. Jamšek,

šolski ravnatelj v Reichenburgu.

Cena 40 kr., po pošti 45 kr.

Naročila sprejema: Upravištvo „Popotnikovo“.

Vsebinska. I. Spomenica „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ tičoča se preosnove ljudskošolskih čitank. — II. Leposlovje — izobraževalna sila. (Prof. Janko Košan.) (VI.) — III. Najvažnejši poskusi v pojasnenje prirodoslovnih beril II., III. (IV.) čitanke. (Ernst Slanc.) — IV. „Zar i učiteljicam istu plaču?“ (Ante Dukčić.) — V. Društveni vestnik. — VI. Dopisi in druge vesti. — VII. Natečaji in inserat.

Lastnik in založnik: „Zaveza“

Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru. (Odgov. J. Otorepec.)